

Zachar Zalán

A természetkárosítás bűncselekmény és a védett fajok csempészete térbeli aspektusai Magyarországon a 2005-2018-as időszakban

ABSZTRAKT

Az élővilág faji változatossága az egész földi rendszer dinamikus egyensúlyának fenntartását biztosítja. Az élőhelyek és a fajok sokszínűségének védelme, a védett fajok csempészetének visszaszorítása mindannyiunk érdeke. A természetkárosító bűnözés hazánkban is egyre nagyobb méreteket ölt, aminek kapcsán számos kérdés merül fel. Jelen tanulmányban kriminálstatisztikai adatok segítségével, illetve bűnügyi fertőzöttségi térképekkel tárom fel a természetkárosítások és a védett fajok csempészete elkövetésének területi és időbeli jellegzetességeit. Magyarország megyéinek, illetve határszakaszainak összehasonlító vizsgálatával próbálok rávilágítani azokra a földrajzi-társadalmi tényezőkre, amelyek közvetlenül befolyásolhatják e bűncselekménytípus előfordulását, illetve fokozhatják a bűnalkalmak elkövetését.

A 2005-2018-as időszakba Magyarországon regisztrált természetkárosítás bűncselekmények kriminálstatisztikai adatainak vizsgálatából válasz kapható arra, hogy a természetkárosítás esetében milyen hatással van a mutatószámokra a határszakasz – mint földrajzi hely. A vizsgált időszakban a legforgalmasabb határszakaszon, a fővárosi repülőtéren valósult meg a legtöbb természetkárosítás bűncselekmény.

ABSTRACT

Biodiversity is ensuring the preservation of the dynamic steady state of the global systems. Protection of diversity of habitats and species and repression of smuggling protected species is our common concern. Nature destruction as a criminal act is increasingly present in our country, as well, which raises a number of issues. The present study is introducing the territorial and temporal characteristics of nature destruction acts and smuggling of protected species using criminal statistical data as well as maps on criminal occurrences. With a comparative analysis of the data from the counties and border segments of Hungary I attempt to highlight the geographical-social factors directly influencing the prevalence of such crime categories or increase the number of criminal acts.

The analysis of nature destruction crimes data of Hungary for the period of 2005-2018 answered the question what is the effect of the border as a geographical place on the indicators. During the

examined period the busiest border segment – at the airport of the capital – was affected by the most nature destruction crimes.

Kulcsszavak: bűnözésföldrajz, természetkárosítás, védett fajok csempészete, kriminálstatistika.

Keywords: geography of criminality, nature destruction, smuggling of protected species, criminal statistics.

BEVEZETÉS

A természetkárosítás bűncselekmény törvényi tényállását a magyar jogrendszerben a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 242. és a 243. paragrafusa fogalmazza meg. A természetkárosítás a közrend elleni bűncselekmények egyike, a természetvédelem fontos büntetőjogi eszköze.

A természetkárosítások esetében az élő szervezet (pl. egerészölyv, gólya, rákosi vipera, erdélyi hérics, egyedileg védett fák, védett növénytársulások) és élő szervezet származékai (pl. kikészített állatbőr, trófeák, állatpreparátumok, védett állatokból vagy növényekből készült élelmiszer és gyógyászati célú készítmények) a bűncselekmény tárgyai. Ezeknek a védett egyedeknek bármely fejlődési alakjára vagy szakaszára megvalósítható a bűncselekmény (pl. madártojások, ikra, vagy kifejlett példány).

Jóllehet dolgozatomnak nem témája a geográfia és a bűnözés kapcsolatának vizsgálata, ám dolgozatom elején érdemesnek tartom erről is szólni.

Pantó György és munkatársai szerint a földtudomány a Föld szerkezetének, tulajdonságainak, folyamatainak, történetének és fejlődésének vizsgálatával foglalkozik. A földtudománnyal foglalkozó kutatók által létrehozott tudás és folyamatos tevékenység segíti a társadalmat abba a kérdésben, hogy a környezeti problémákkal megbirkózzanak (PANTÓ GY.– ÁDÁM J.– MÉSZÁROS E. 2002).

A földrajztudományban legfontosabb kategória a hely, a tér, amelyeknek változását az idő hordozza. A hely – egyszerű megközelítésben - nem más, mint a földrajzi tér azon része, amelyet személyek és tárgyak foglalnak el. A tér lényegesen bonyolultabb fogalom.

Tóth József a következő problémát írja le a „hely” fogalmi meghatározásával kapcsolatosan: „Természetes, hogy egy kis településben bekövetkezett környezetszennyezés, bármilyen súlyos gondot is jelent az adott helyen, alapvetően nem változtatja szükségszerűen meg az egész régió vagy ország környezeti állapotát. Kétségtelen az az összefüggés, hogy elég nagyok kell lennie az érintett helynek ahhoz, hogy az abban bekövetkezett jelenségek vagy folyamatok globálissá legyenek minősíthetőek. Ez a nagyság nem definiálható, vagy csak teoretikusan közelíthető meg. A probléma mélysége és a kapcsolatrendszer intenzitása azok a tényezők, amelyek a globálissá válás szempontjából orientálhatnak bennünket” (TÓTH J. 2010).

Vofkori László meghatározása szerint a földrajzi fekvés ténye, az elhatárolás, az eloszlás (megoszlás), az elterjedés, a területi kiterjedés, valamely földrajzi objektum előfordulása, a sűrűség, a vonzás és mások mind földrajzi térben vizsgálhatók (VOFKORI L. 2003).

Kobolka István és munkatársai szerint a kriminológusok, statisztikusok és társadalom földrajzzal foglalkozók körében régóta ismert, hogy a bűncselekmények elkövetői és a helyszín között összefüggés

mutatható ki, illetve a bűncselekmény elkövetésének helye determinálja az esemény hovatarozását. Ennek egyik speciális területe lehet az államhatár és a hozzá kapcsolódó szabálysértések, bűncselekmények. Ugyanakkor a kriminál földrajz módszere segítségével lehetőségünk nyílik a kialakult helyzet bűncselekmények-elkövetők-helyszín közötti összefüggés megismeréséhez, azaz a megrajzolt térképről leolvashatjuk a bűnelkövetések térbeli megoszlását (KOBOLKA I.-RITECZ GY.-SALLAI J. 2003).

A bűnözés lényeges ismérve, hogy térben és időben meghatározott, tehát térbeni kiterjedéssel rendelkezik, ezért alkalmas földrajzi vizsgálatokra. Mátyás Szabolcs megállapította, hogy a bűnözés földrajz egy olyan mesterségesen létrehozott tudományterület, amely a bűnügyi tudományok és a földrajz ismereteit együttesen használja fel (MÁTYÁS SZ. 2007).

Dolgozatom bűnözés földrajz témájú. Feltérképezem a magyarországi természetkárosítás bűncselekmények – kiemelten a védett fajok csempészetének – térbeli kiterjedését, dinamikáját, ok-okozati összefüggéseit. A kriminológia és a geográfia ismereteit együttesen használom fel. A megrajzolt térképekről leolvashatjuk a természetkárosítás bűncselekmények térbeli megoszlását. Vizsgálom, hogy a természetkárosítás esetében milyen hatással van a mutatószámokra a határszakasz – mint földrajzi hely. Magyarország megyéi közül melyik a bűnügyileg legfertőzöttebb, és ez milyen okokra vezethető vissza?

FELHASZNÁLT ADATOK LEGYŰJTÉSE ÉS A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A környezeti bűnözésre vonatkozó kriminálstatisztikai adatok elemzésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kriminálstatisztika a jelenség vizsgálatánál a jog fogalomrendszeréből indul ki, ezt a fogalomrendszert tekinti a regisztrálás alapjának. Ennek természetes következménye, hogy a jogrendszer megváltozása – hosszabb idősorok elemzése esetén – számos probléma forrása lehet. A természetkárosítás bűncselekmény elemzésénél ez nem jelent különösebb problémát, mivel a vizsgált időszak alatt lényegesen nem változott a környezeti bűncselekmények jogi megítélése.

A természetkárosítás bűncselekményt korábban az 1978. évi IV. törvény szabályozta. A 2005. évi XCI. törvény kismértékben módosította a környezet és természet elleni bűncselekmények szabályozását. A vizsgált területek (megyék) egyazon büntetőjogi szabályozás alá tartoznak, így adataiknak összehasonlító elemzése nem igényel bőséges magyarázatot. A környezeti bűnözésre vonatkozó információink elsődleges forrása a rendőrségi adatbázis, a *Robotzsaru Neo* integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer. Segítségével a természetkárosító bűnözést a legkiterjedtebb módon tárgyi oldalról, az ismertté vált bűncselekmények száma alapján ismerhetjük meg. Itt érdemes néhány szót ejtenünk a látens természetkárosításokról is. A kriminalisztika tárgyi-lagossága azon alapul, hogy kizárólag a bűnüldöző és igazságszolgáltató szervek előtt ismertté vált bűncselekményeket és azok ismertté vált elkövetőit tartalmazza. Ahol kicsi látenciával számolhatunk, ott ez valós visszajelzést ad a bűnügyi fertőzöttségről. A természetkárosítás bűncselekmények esetében a látens bűncselekmények számát megbecsülni nem lehet. A természetkárosítás bűncselekmények legnagyobb hányadát kitevő védett fajok csempészeténél véleményem szerint nem kell nagy látenciával számolni. A fővárosi repülőtéren a szigorú vámellenőrzésnek köszönhetően az esetek többségében a csempészeteket felderítik.

A nyilvántartásban szereplő bűncselekményeket országos szinten egyesével elemeztem, kiszűrve az esetleges hibás adatfelviteleket. A regisztrált szám adatokban nem csak a vádemelésre alkalmas ügyek szerepelnek, hanem az egyéb befejezéssel zárultak is. A természetkárosító bűnözés alakulását és területi különbségeit ennek a rendszernek az adatait felhasználva tekintem át. Jelen esetben 13 év adatait elemzem.

A 2005-ös évig nem álltak rendelkezésünkre pontosnak mondható mutatószámok a természetkárosítás bűncselekmény vonatkozásában, a bűncselekmények normális regisztrálása a rendőrség részéről a 2005 utáni időszakra tehető. Ekkor vált gyakorlattá a rendőrségi nyilvántartási rendszer állandó és kötelező jellegű használata, az adatok felvitele. Ekkortól már bizonyos tendenciákat és következtetéseket is le lehet vonni. A 2012-es év hozott esetünkben egy jogszabályi változást, amely a természetkárosítás lényegi tényállásán nem változtatott. A természetkárosítás kiegészült még egy szakasszal, amely a Natura 2000 területet, védett barlangot, védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyének jogellenes, jelentős mértékű megváltoztatását külön szakaszban szabályozza. Ezt a statisztikai adatok elemzésénél figyelembe kellett venni.

A környezet és természet elleni bűncselekmények számszerű adatai Magyarországon igen alacsonyak a vagyon elleni bűnözéshez képest, ugyanakkor azok változása magyarázható, az adatok elemzésre alkalmasak, vagyis az egyes esetekből következtetni lehet az általános törvényszerűségekre. Jelen dolgozat esetében arra is, hogy mely határszakaszok (megyék) a leginkább érintettek a védett fajok csempészetében.

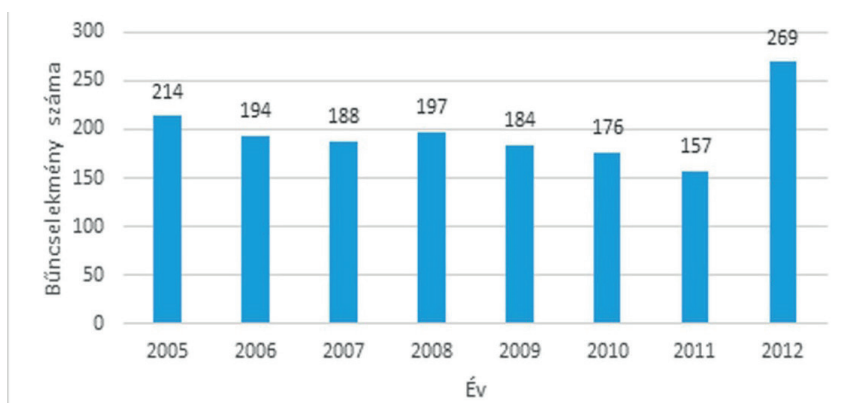
A TERMÉSZETKÁROSÍTÁS BŰNCSELEKMÉNY TERJEDELME, DINAMIKÁJA ÉS TENDENCIÁJA

Magyarországon a természetkárosítás bűncselekmények száma viszonylagos stabilitást mutat, azonban a 2011-es év az átlagosnál alacsonyabb, míg a 2012-es év az átlagosnál lényegesen magasabb esetszámával tűnik ki az ismertté vált bűncselekmények közül.

Magyarországon a természetkárosítás az általam vizsgált 2005-2018 közötti időszakban az alábbiak szerint alakult (1a. ábra):

1a. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2012 időszakban

Figure 1a. Indicators of nature destruction (number of crimes) – in the period 2005-2012

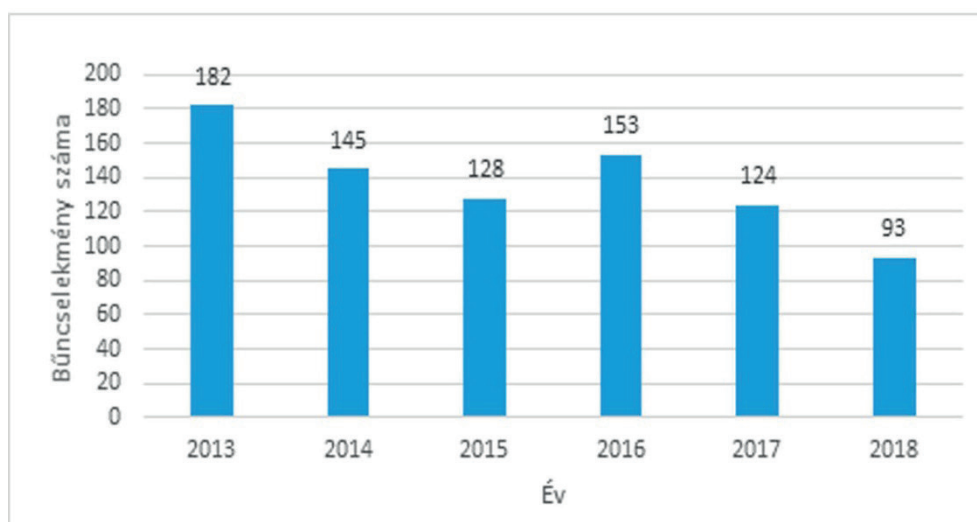

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

Az ábrán jól látszik, hogy a 2005-2009 időszakban különösebb eltérés az évek tekintetében nincs, sem jelentős csökkenés, sem növekedés nem volt tapasztalható, kisebb ingadozások figyelhetők meg csupán. A 2011-es évben volt egy jelentősebb esés, minek az oka a kevesebb reptéri, budapesti és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei esetszám. Átlagosan a regisztrált esetszám: 197. A 2012-es évben volt egy jelentős növekedés, amely a reptéri esetszám megnövekedésével magyarázható. A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy a természetkárosítás mutatószámaira leginkább a reptéri csempészetnek van hatása. Csak a reptéren 2011-ben 26 bűncselekmény fordult elő, míg 2012-ben 111. Ennek fő oka a *hoodia goordinii* és összetevőire megnövekedett óriási igény. *A Hoodia gordonii a meténgfélék családjának tagja, egyfajta „kaktuszszerű” növény. Természetes előfordulása Dél-Afrika, azon belül pedig Namíbia. Termesztett változata szintén ismert, elsősorban Arizonában, az Egyesült Államokban és Ausztráliában ültetik.¹ Ezt a védett növényt, illetve az ebből készült kivonatokat, kapszulákat a fogyókúrázók használják előszeretettel, mivel a benne lévő hatóanyagtól elmúlik az éhségérzetünk és némi energiát is ad.*

1b. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2013-2018 időszakban
Figure 1b. Indicators of nature destruction (number of crimes) – in the period 2013-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
Source: Own edition using police database

A diagramról (1b. ábra) leolvashatjuk, hogy a 2013-as évben kissé visszaestek a bűncselekményszámok, amelyet a megyei alacsony mutatószámok és a reptéri alacsony számok együttesen okoztak. 2014-ben a reptéri mutatószámok megemelkedtek – a kőkorallcsempészet dominál, a *hoodia goordinii* kereslete visszaesett, megduplázódtak viszont a Csongrád megyei csempészetek. A bűncselekményszámok 2018-ig stagnáltak, majd ismét visszaestek. Csongrád megyében már csak egy csempészetet regisztráltak, a fővárosi repülőtéren mindösszesen 6 bűncselekményt.

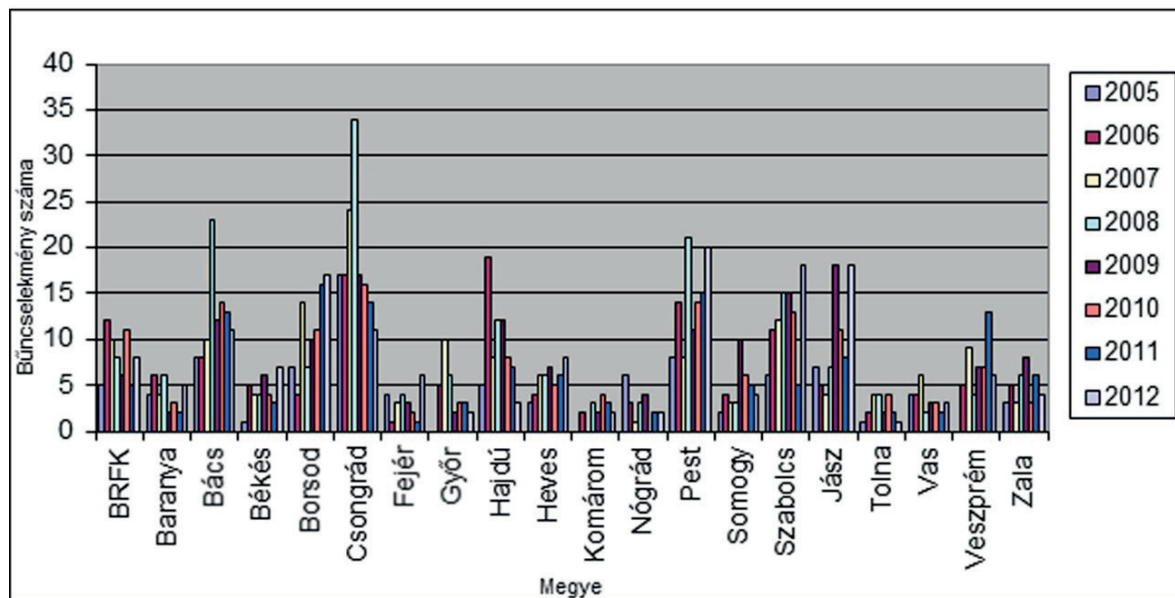
¹ http://www.eletestudomany.hu/hoodia_gordonii (Letöltés dátuma 2019.02.16.)

A bűnözési fertőzöttség

A bűnözési gyakoriság szempontjából vizsgálva hazánk megyéit megállapítható, hogy a vizsgált 2005-2012-es időszakban Csongrád megyében követték el a legtöbb természetkárosítást. Jelentős volt még Pest, Bács-Kiskun és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is (2a. ábra).

2a. ábra A természetkárosítás mutatószámai megyénként a 2005-2012 időszakban

Figure 2a. Indicators of nature destruction by counties in the period 2005-2018

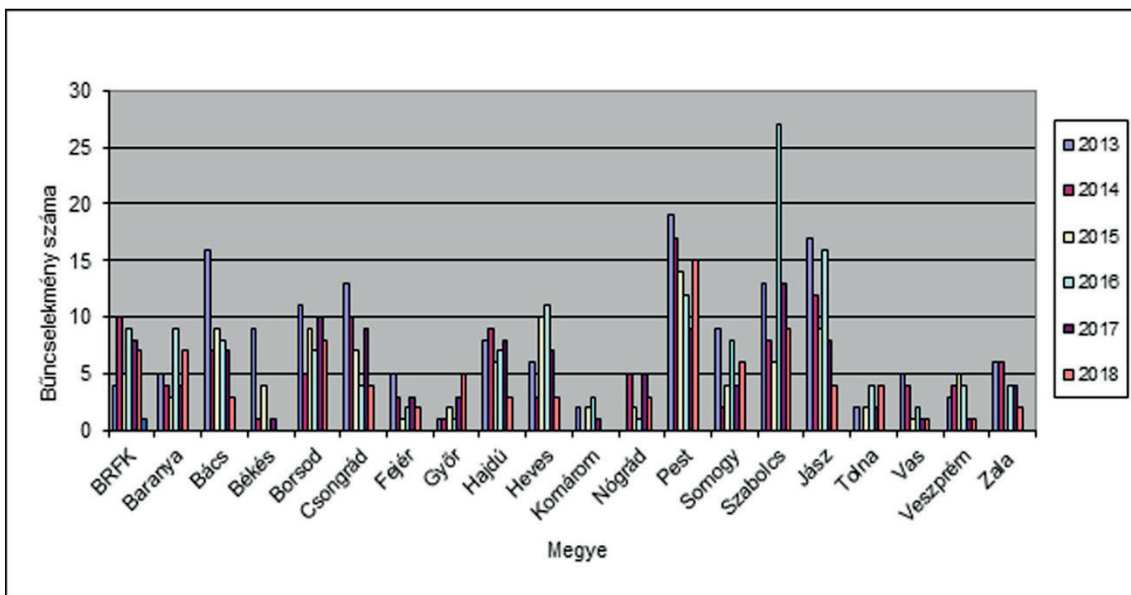

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

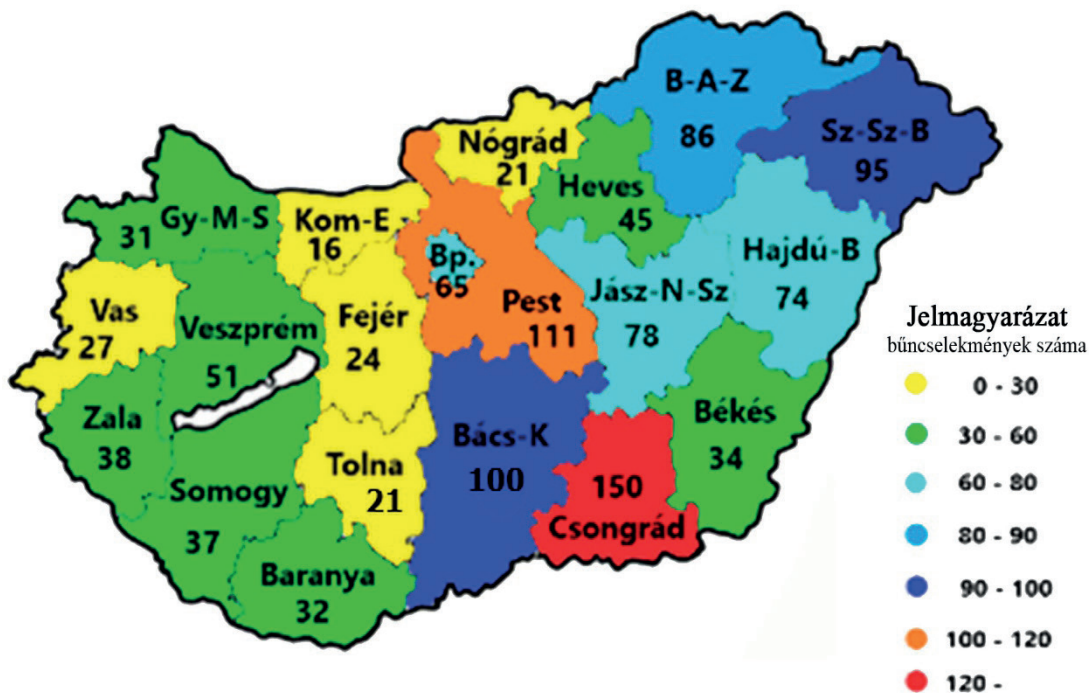
Az adatok elemzése során megállapítható, hogy a 2013-2018-as időszakban az egész országban kevesebb természetkárosítás bűncselekményt követtek el, Pest megye elfoglalta az első helyet (2b. ábra). 2016-ban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a záhonyi közúti határátkelőhelyen rendkívüli mértékben megemelkedett a védett növény csempészete (hóvirág, tavaszi tőzike), Jász-Nagykun-Szolnok megyében a védett madár lelövése és a védett növények kereskedelme növelte a számokat. Az elkövetés tárgya a szarvasgomba. Anyagi haszonszerzés végett rengetegen kutattak az erdőkben, az elkövetés helye determinálta az esemény (bűncselekmények) hovatartozását.

2b. ábra A természetkárosítás mutatószámai megyénként a 2013-2018 időszakban
 Figure 2b. Indicators of nature destruction by counties in the period 2013-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
 Source: Own edition using police database

3. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2012 időszakban
 Figure 3. Indicators of nature destruction (number of crimes) – in the period 2005-2012

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
 Source: Own edition using police database

Az ábráról leolvasható, hogy az időszakban Magyarország megyéi között Csongrád megyében történt a legtöbb természetkárosítás bűncselekmény. Követi Pest megye, Bács-Kiskun és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (3. ábra).

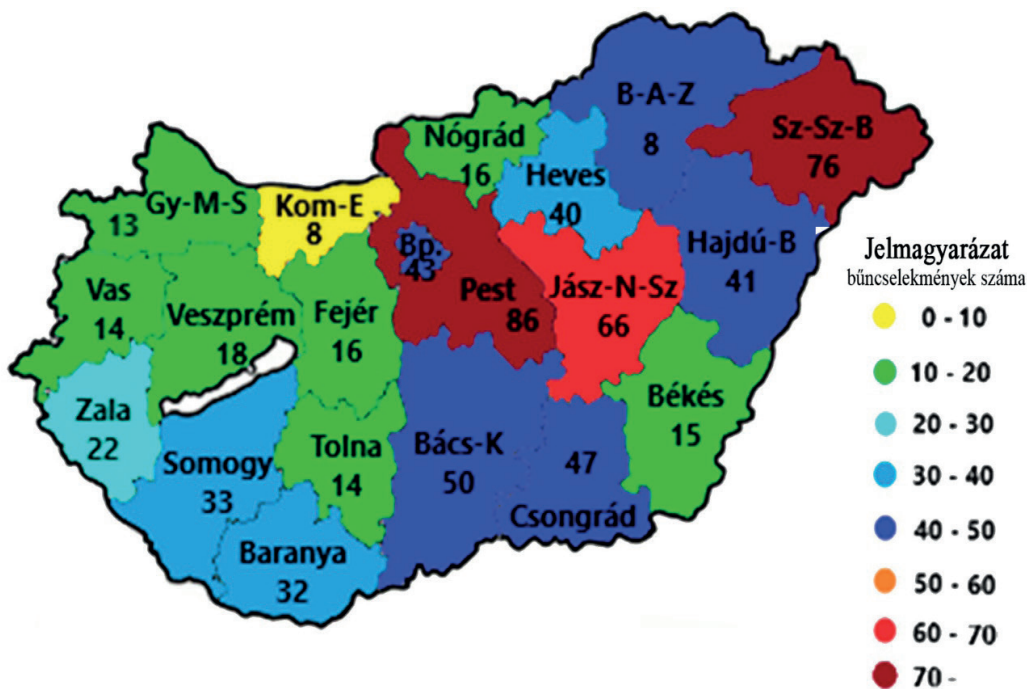
4. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2012 időszakban a fővárosi repülőtéren
 Figure 4. Indicators of nature destruction (number of crimes) at the capital airport in the period 2005-2012

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
 Source: Own edition using police database

Országos szinten fővárosunk repülőterén történt a legtöbb természetkárosítás bűncselekmény (4. ábra).

5. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2013-2018 időszakban
 Figure 5. Indicators of nature destruction (number of crimes) – in the period 2013-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
 Source: Own edition using police database

A 2005-2012-es időszakhoz képest lényegi változás mutatható ki. Pest megye átvette az első helyet, míg Csongrád megyében visszaestek az esetszámok (5. ábra). A természetkárosítások közül már nem a védett fajok csempészete dominál, az országhatárokon ez a fajta bűncselekménytípus lényegesen visszaesett.

6. ábra A természetkárosítás mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2013-2018 időszakban a fővárosi repülőtéren

Figure 6. Indicators of nature destruction (number of crimes) at the capital airport in the period 2013-2018

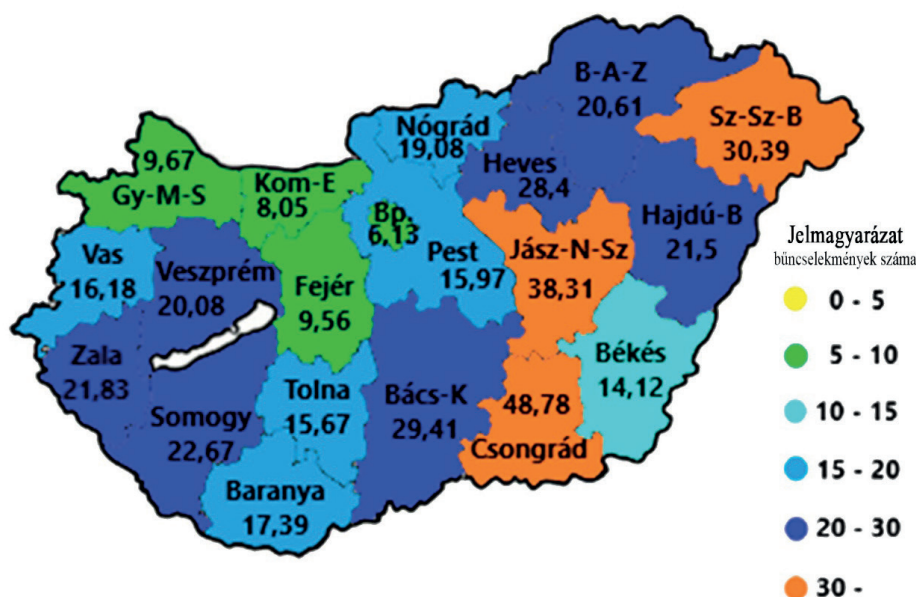
Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

A reptéri csempészet az előző időszakhoz képest lényegesen, mintegy negyedére esett vissza, azaz közel 75%-al lett kevesebb (6. ábra).

7. ábra A természetkárosítás fajlagos – 100 000 főre jutó – mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2018 időszakban

Figure 7. Specific indicators of nature destruction per population of 100,000 (number of crimes) in the period 2005-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

Amennyiben a 100 000 lakosra jutó bűncselekményszámokat nézzük, akkor megállapítható, hogy a teljes vizsgált időszak tekintetében Csongrád megyében vannak a legmagasabb értékek.

A 2005-2012-es időszakban a természetkárosítás bűncselekmények tekintetében az első helyen állt Csongrád megye, viszont a 2013-2018-as időszakban a bűncselekményszámokban már erős visszaesés tapasztalható (7. ábra).

A fajlagos mutatószámok pl. a lopás bűncselekményeknél vagy más közterületi bűncselekmények tekintetében fontosak lehetnek, mivel az elkövetők általában helyi (megyei) lakosok. A védett fajok csempészete elemzésénél a következő megállapításra jutottam:

A bűnalkalmak ismétlési eshetősége nem függ a lakosságszámtól. Itt lényegi szempont a határszakasz – mint földrajzi hely. Csongrád megyében például külföldiek (bolgárok) követték el a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a legtöbb növénycsempészetet ukrán állampolgárok követték el. A repülőtéren is jelentős a külföldi állampolgárok, vagy a külföldi származású magyar állampolgárok által elkövetett természetkárosítás bűncselekmény.

A természetkárosítás döntő része a határszakaszokon történik, és a védett fajok csempészetével követik el. A legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény a fővárosunk repülőterére esik, és az elkövetők nem Magyarország természeti kincseit károsítják, az elkövetés tárgya külföldi országokból származik. Itt különböző kérdések vetődnek fel. Természetesen globális szempontból nagy jelentősége van a védett fajok csempészetének. A Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény – röviden CITES egyezmény – garantálja az országhatárokon túli védelmet. Amennyiben egy magyar állampolgár külföldön legálisan elejt egy az elejtés helye szerinti nem védett fajt – amely hazánkban védettséget élvez – és azt behozza Magyarországra, akkor bűncselekményt követ el. Egy magyar turista külföldi látogatása során hazahoz egy szuvenírt, amelyet az ottani országban legálisan megvásárolt, a magyar törvények szerint bűncselekményt követ el. Amennyiben egy olyan fogyasztószert rendel a világhálón, amelynek összetevőiben megtalálható a nemzetközi védelmet élvező növény, és azt birtokolja, szintén bűncselekményt követ el, attól függetlenül, hogy egy magángazdasági termelésből származik a növény, vagy egy élőhely védelem alatt álló területről. Mint esetszám növeli a magyarországi természetkárosítás bűncselekmény mutatóit, ugyanakkor egyes szakértők szerint megkérdőjelezhető a cselekmény természetkárosító jelentősége.

A VÉDETT FAJOK CSEMPÉSZETÉNEK TÉRBELI ASPEKTUSAI

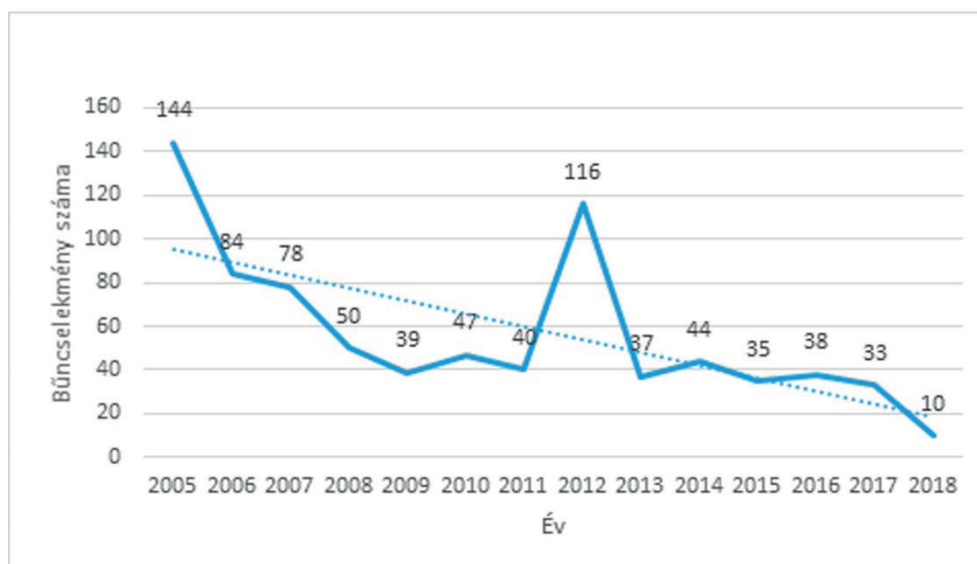
A természetkárosítás bűncselekmény leggyakrabban előforduló típusa a védett fajok csempészete. A védett fajok csempészete tipikusan az államhatárhoz köthető bűncselekmény. A csempészet irányulhat védett állatra, – amely lehet élő vagy élettelen – illetve származékaira valamint védett növényre, illetve származékaira. Élő állatként leginkább valamely védett madár a bűncselekmény tárgya, de teknősök, kígyópálinka és kőkorallok is előfordulnak. Védett növény – mint elkövetési tárgy – jellemzően az orchidea kivonat, afrikai meggy, hoodia goordinii és az indiai törpebogáncs. Általában a gépjárműves közúti határátkelőknél, illetve vonzáskörzetükben az állat-madár csempészet folyik. A repülőtereken elkövetési tárgyként védett növények, illetve azok származékait tartalmazó gyógykészítmények, valamint a turisták által behozott szuvenírek fordulnak elő.

Fővárosunk repülőterén az internetes csomagküldő szolgálatok (Federal Express, DHL Express) fokozott igénybevételével zajlik egyfajta védett állat- és növény kereskedelem. Az elkövetők úgy gondolják, így a lebukás veszélye is csekélyebb, illetve az elkövetők beazonosítása is nehezebb. Az amerikai és ázsiai földrésről érkeznek hazánkba az olyan táplálék-kiegészítő és gyógynövény készítmények, amelyek tartalmazzák a védett növények származékait, melyeknek behozatalához engedély szükséges.

A szervezett jellegű elkövetési formák a védett egyedek tiltott kereskedelmével megvalósuló természetkárosítások kapcsán merültek fel hazánkban. A fenti magatartások jellemzően a déli (szerb-magyar) határszakaszhoz kapcsolódnak. Az elkövetők részben külföldi állampolgárok részvételével szervezett csempész-tevékenységet folytatnak (ÁBRAHÁM A. 2006).

8. ábra Védett fajok csempészete (növény, állat, korall) a 2005-2018-as időszakban

Figure 8. Indicators of smuggling of protected species (plants, animals, corals) in the period 2005-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

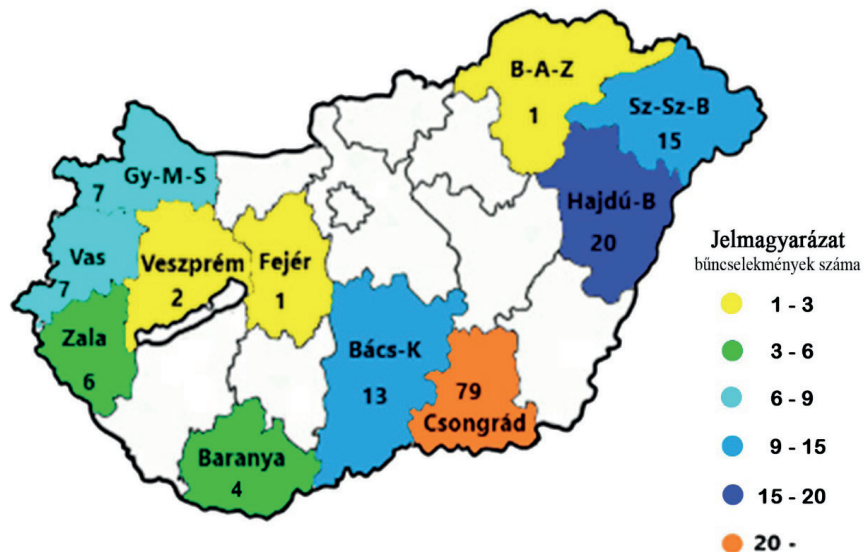
Source: Own edition using police database

Az ábráról láthatjuk, hogy a védett fajok csempészete hullámzó tendenciát mutat (8. ábra). A védett fajok csempészete adta 2005-ben a magyarországi összes természetkárosítás, mint bűncselekmény 67,28%-át, 2018-ban már csak az összes természetkárosítás bűncselekmény 9,78%-át.

Bár a 2012-es év bűncselekmény száma kiugróan magas volt a fővárosi repülőterén elkövetett védett növénycsempészetek magas száma miatt, ezt követően a számok csökkenő tendenciát mutatnak (8. ábra).

9. ábra A védett fajok csempészete (növény, állat, korall) mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2012-es időszakban

Figure 9. Indicators of smuggling of protected species (plants, animals, corals; number of crimes) in the period 2005-2012

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

Sok bűncselekmény fordul elő Csongrád megyében. A röszkei és a nagylaki határátkelőn többnyire szerb állampolgárok csempésznek védett fajokat (9. ábra).

Budapesti elkövetéshez nem sorolom a Főváros repülőtérén elkövetett védett fajok csempészetét, mivel hazánk repülőtere határszakasként funkcionál. *Kétség kívül a legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény a fővárosi repülőtéren valósult meg* (10. ábra, 12. ábra). A repülőtéren nagy valószínűséggel kevés a látencia. A határellenőrzésre, csomagátvizsgálásra nagy gondot fordít az illetékes hatóság.

10. ábra A védett fajok csempészete (növény, állat, korall) mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2012-es időszakban a fővárosi repülőtéren

Figure 10. Indicators of smuggling of protected species (plants, animals, corals; number of crimes) at the capital airport in the period 2005-2012

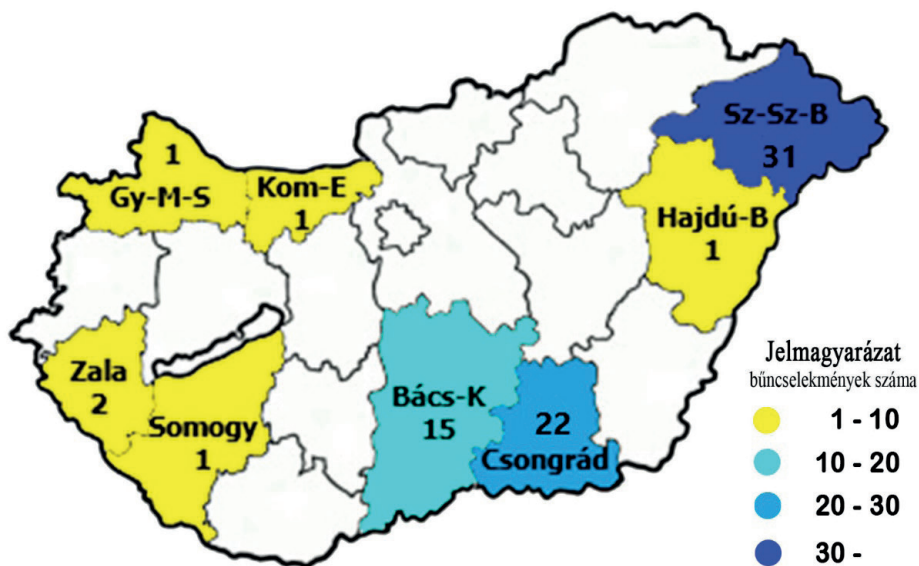

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

11. ábra A védett fajok csempészete (növény, állat, korall) mutatószámjai (bűncselekmény száma) a 2013-2018-as időszakban

Figure 11. Indicators of smuggling of protected species (plants, animals, corals; number of crimes) in the period 2013-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

A védett fajok csempészete a 2013-2018-as időszakban az előző időszakhoz képest országos szinten lecsökkent, ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a hóvirág és a tavaszi tőzike csempészete miatt közel duplájára emelkedett (11. ábra).

12. ábra A védett fajok csempészete (növény, állat, korall) mutatószámjai (bűncselekmény száma) a 2013-2018-as időszakban a fővárosi repülőtéren

Figure 12. Indicators of smuggling of protected species (plants, animals, corals; number of crimes) at the capital airport in the period 2013-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés

Source: Own edition using police database

A védett állatok és származékuk csempészete

Ez a természetkárosítás bűncselekménytípus folyamatos csökkenést mutat. Jellemző a védett állat preparátumának, származékának a csempészete, a védett állat csempészete, az állati tetem csempészete, a védett állatokból készült italok, élelmiszerek, gyógyhatású készítmények csempészete. Ehhez a típushoz soroltam a kőkorall csempészetet is. A 2005-ös évben még a magyar turisták voltak az okozói a magas esetszámnak a külföldről behozott szuvenírekkel. 2006-ra mintegy felére visszaestek a *bűncselekmény* mutatószámai.

13. ábra A védett állatfajok és származékuk csempészete mutatószámai (bűncselekmény száma) a 2005-2018-as időszakban, megyénként

Figure 13. Indicators of smuggling of protected species and derivatives (number of crimes) by counties in the period 2005-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
Source: Own edition using police database

Láthatjuk, hogy a teljes vizsgált időszakban kimagaslóan Csongrád megyében történt a legtöbb védett állatfaj csempészete (13. ábra). Ebben a megyében találkozhattunk szervezett jellegű elkövetési formákkal is.

A védett növények és kivonatok csempészete

A védett növények és kivonatok, az abból készült gyógyhatású készítmények csempészete napjainkra ugrásszerűen megnőtt. 2005-től jellemzően az orchidea kivonat, törpebogáncs kivonat, afrikai meggy kivonat dominált, majd 2012-ben a hoodia goordinii. 2017-ben és 2018-ban még jellemző egy-egy kaktusz vagy törpebogáncs kivonat csempészete, ugyanakkor megnövekedett a kereslet a védett növényből készült bútorok, hangszerek iránt. A csempészet zömében már nem személyesen, hanem csomagküldő szolgálatokon keresztül zajlik. A feladó külföldi állampolgár, a vevő legtöbbször magyar állampolgár, viszont az esetek mintegy 40%-ában a vevő külföldi származású magyar.

14. ábra A védett növényfajok (korall) vagy származéka csempészete mutatószámjai (bűncselekmény száma) a 2005-2018-as időszakban

Figure 14. Indicators of smuggling protected plants/coral and derivatives (number of crimes) in the period 2005-2018

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
Source: Own edition using police database

Láthatjuk, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében kimagasló a bűncselekményszám (14. ábra). Jellemzően a közúti határátkelőnél védett hóvirág és tavaszi tőzike csempészete folyik, ukrán állampolgárságú elkövetők által.

A BŰNÖZÉS SZEMÉLYI OLDALA

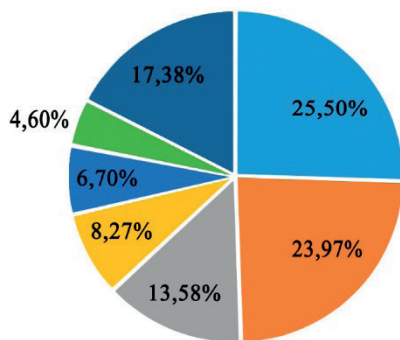
Sértetti oldal

Megállapítottam, hogy a vizsgált időszakban, minden évben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tette a legtöbb feljelentést, kizárólag védett fajok csempészete-kereskedelme miatt. Az elkövetés tárgya minden esetben Földünk természeti kincsei, veszélyeztetett értékei. Véleményem szerint büntetőjogi értelemben a sértett nem egy konkrét személy, hanem az egész emberiség.

Elkövetői oldal

A 2005-2012-es időszakban az ismertté vált (felderített) természetkárosítás bűncselekmények elkövetői 69,8%-ban magyar állampolgárok voltak. Ebből az elkövetés szerinti helyi lakosok aránya 46,1%. A felderített természetkárosítások 27,3%-át bizonyítottan külföldi állampolgárok követték el, ebből mintegy 90%-át az országhatárokon, jellemzően a védett fajok csempészetére. A külföldiek közül a legnagyobb számban románok (25,5%), kínaiak (23,97%), olaszok (13,58%), és kisebb számban szerbek (8,27%), szlovákok (6,7%) és németek (4,6%) követték el ezt a típusú bűncselekményt. Előfordult még osztrák, cseh, svéd, arab és vietnámi elkövető is (15. ábra).

15. ábra A természetkárosítás külföldi elkövetői a 2005-2012-es időszakban
 Figure 15. Foreign perpetrators of nature destruction in the period 2005-2012

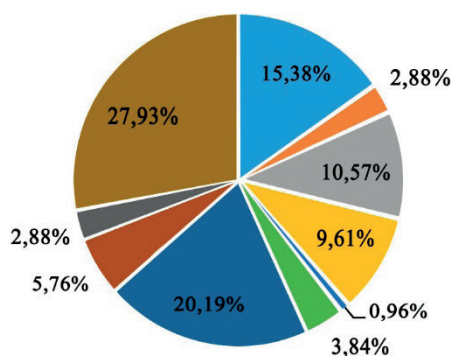
Jelmagyarázat

■ román ■ kínai ■ olasz ■ szerb ■ szlovák ■ német ■ egyéb

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
Source: Own edition using police database

A 2013-2018-as időszakban az ismertté vált (felderített) természetkárosítás bűncselekmények 63,76%-át magyar állampolgárok követték el. A helyi (megyei) lakosok aránya:81,25%. A természetkárosítás bűncselekmények 36,23%-át külföldi állampolgárok követték el, a cselekmények mintegy 90%-át az országhatáron, jellemzően védett fajok csempészetével. A külföldi elkövetők közül a legnagyobb számban ukránok (20,19%), románok (15,38%), olaszok (10,57%) és szerbek (9,61%) az elkövetők. A repülőtéren regisztrált védett fajok csempészetét jellemzően ázsiaiak követték el (16. ábra).

16. ábra A természetkárosítás külföldi elkövetői a 2013-2018-as időszakban
 Figure 16. Foreign perpetrators of nature destruction in the period 2013-2018

Jelmagyarázat

■ román ■ kínai ■ olasz ■ szerb ■ szlovák ■ német ■ ukrán ■ bolgár ■ cseh ■ egyéb

Forrás: A rendőrségi adatbázisból saját szerkesztés
Source: Own edition using police database

A két időszakot összehasonlítva láthatjuk, hogy a természetkárosítás viszonylatában a magyar elkövetők száma nem változott szignifikánsan. A külföldi elkövetők száma sem növekedett jelentős mértékben. A korábbi időszakban jellemzően magyar turisták voltak az elkövetők, manapság az internetes csomagküldő szolgálatok magyar megrendelői.

ÖSSZEGZÉS

Tanulmányomban feltérképeztem a magyarországi természetkárosítás bűncselekményeket. A 2005-2018-as időszak vizsgálatával megállapítottam, hogy a természetkárosítás esetszámai folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak. A természetkárosítás mutatószámaira leginkább a fővárosi repülőtéren előforduló bűncselekmény számok hatnak. A megyék tekintetében átlagosan Csongrád megyében volt a legtöbb regisztrált esetszám. Napjainkba Pest megyében és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében követik el a legtöbb természetkárosítást. A természetkárosítás típusai közül Magyarországon a védett fajok csempészete fordult elő leggyakrabban a vizsgált időszakban. A regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A bűncselekmény elkövetői jelentős számban külföldi állampolgárok. A legtöbb bűncselekmény a közúti határátkelőhelyek közül Csongrád- és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében valósult meg, egyéb vonatkozásban fővárosunk repülőterén.

Megállapítást nyert, hogy Csongrád megyében a bűncselekmények nagy száma a védett állatok csempészetének köszönhető, melyet a határátkelőhelyen szerb állampolgárok követtek el a leggyakrabban. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az ukrán állampolgárok követtek el a legtöbb csempészetet, főként védett növényre (hóvirág, tözike). A bűnalkalmak előfordulása ennél a bűncselekménynél nem függ a lakosságszámtól, mivel nem a helyi lakosság az elkövető, hanem átutazó külföldi állampolgárok. Itt lényegi szempont a határszakasz, mint földrajzi hely. Véleményem szerint az elkövetésnél a gazdasági tényezők, a gyors haszonszerzés játszanak főszerepet.

A védett fajok csempészetének visszaszorítása mindannyiunk érdeke. Az élővilág faji változottsága az egész földi rendszer dinamikus egyensúlyának fenntartását biztosítja. Az élő anyag differenciálódása, az élet sokféleségének kialakulása, s a sokféle élőlény egymással és élettelen környezetével alkotott kapcsolatrendszere tette erőssé, stabilá a földi életet. Az élőhelyek és a fajok sokszínűségének védelme érdekében – nemcsak Európában, hanem az egész világon – többre van szükség, mint csupán elrettentésre.

Ha védenünk kell az élő fajokat, akkor azok élőhelyének (biotópjának) fenntartásáról, védelméről is gondoskodnunk szükséges. Sőt, elsősorban azt kell megvédenünk a káros hatásokkal szemben, hogy az ott élő fajok életben maradjanak.

A biodiverzitásra ható emberi, társadalmi, gazdasági viszonyok mára megváltoztak. Az ember és környezetének viszonyrendszerét kell átértékelni, új kultúrát – etikát, szemléletet, megközelítéseket, értékeket – kell létrehozunk.

Magyarországon is változik az emberi tényező: az anyagi jólét terjed, az emberek térbeli mobilitása növekszik. Az internetes kereskedelem sajnos kedvezőtlen hatással van Földünk élővilágára. Rajtunk múlik, hogy mennyire vesszük igénybe a számunkra kínálkozó, korlátlan tünő lehetőségeket, amelyek kielégíthetik valótlan szükségleteinket, ugyanakkor saját létünket veszélyezteti a fajok pusztulása által.

*Zachar Zalán, őrsparancsnok
Váci Rendőrkapitányság
kereskenyi1@gmail.com*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ÁBRAHÁM A. 2006: *A környezet- és természetkárosító bűncselekmények nyomozásának speciális ismérvei*. In: MAGYAR K. (szerk.): *Környezet és természet*. Nemzeti Nyomozó Iroda, Belső kiadás, Budapest. pp. 15-18.
- KOBOLKA I.-RITECZ GY.-SALLAI J. 2003: *A Magyar Köztársaság államhatárának ezredfordulós kriminál földrajza*. In: *Szakmai Tudományos Közlemények*. Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Kutatóhely, Budapest. p. 2.
- MÁTYÁS SZ. 2007: *A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözés földrajz kérdései*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. pp. 317-321.
- PANTÓ GY.– ÁDÁM J.– MÉSZÁROS E. 2002: *Földtudomány*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. p. 11.
- TÓTH JÓZSEF (szerk.) 2010: *Világföldrajz*. Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 693.
- VÓFKORI L. 2003: *A földrajztudomány rendszertana*. PRO-PRINT Könyvkiadó, Csíkszereda. p. 26.